

Wel-zijn:
een spel van vrij, gelijk en samen

- 'Short Odesys Story' -



Wanneer we naar de maatschappij kijken vanuit de menselijke behoeften en streven, kunnen we drie gebieden onderscheiden ('levens'):

1. **Economisch- en goederenleven:** In het economische leven draait het om het vervullen van materiële (basis)behoeften van de mens, zoals voedsel, kleding en onderdak, evenals het bieden van diensten die noodzakelijk zijn om in leven te blijven. Het draait hier om het leveren van toegevoegde **waarde** van de ene persoon aan de ander, gebaseerd op **broederlijke** samenwerking, zodat de een de ander en vice versa in leven houdt ('*associatieve samenwerking*').
2. **Cultuur- en ontwikkelingsleven:** In het cultuurleven gaat het erom dat het individu zich kan ontwikkelen en zijn 'oer-behoefte' – het realiseren van zijn potentieel – kan vervullen. **Vrijheid** is het fundamentele principe, dat ruimte biedt voor zelfontplooiing en vormgeving, voortkomend uit de **individuele** vrije **wil** van de mens en zijn moreel verantwoorde handelen in de wereld ('*ecologisch handelen*').
3. **Rechts- en afsprakenleven:** In het rechtsleven draait het erom dat de mens rechtvaardig en onder gelijke voorwaarden actief in de maatschappij kan participeren, vanuit de behoefte aan een zekere 'structuur en ordening'. Het gaat hier om **menselijke gelijkheid**, transparantie en de isonomische verdeling van rechten en plichten, zodat mensen in **waardigheid** met elkaar kunnen samenleven ('*isonomisch samenleven*').

De driegeleding van het sociale organisme - sociale driegeleding¹- is geen abstract model, maar iets wat we daadwerkelijk in de samenleving kunnen waarnemen. Het is een weergave van de menselijke behoeften en streven –'purpose'– naar vrije ontwikkeling, gelijkheid en broederschap, of kortgezegd: vrij, gelijk en samen. Deze drie gebieden functioneren autonoom, elk met hun eigen specifieke eigen 'wetten' (vrij - sociologische hoofdwet², gelijk - solidaire natuurrecht³, samen - sociale basiswet⁴), maar werken samen in een onderlinge relatie. Hun 'samen apart maar toch samen'-relatie, een 'LAT'-relatie, waarborgt de onafhankelijkheid en eigenheid van elk domein, terwijl ze elkaar ondersteunen en zo het maximale sociale welzijn voor mens en maatschappij

¹ De theorie van de **sociale driegeleding** is ontwikkeld door Rudolf Steiner, inclusief de bijbehorende sociale en sociologische wetten. Het basisprincipe hierin is dat de samenleving, of een subgroep daarvan, als sociaal systeem kan worden opgevat als een sociaal organisme dat zich gedraagt als een **drieledig geheel**. Dit principe vloeit voort uit het besef dat de mens drieledig is (boven-, midden- en onderpool met hun verschillende karakteristieken) en onderdeel is van dit sociale systeem. Vanuit het **zelf-similariteitsprincipe** en een **systems-thinking-perspectief** moet deze drieledige structuur van de mens zich op vergelijkbare wijze manifesteren in het geheel van het sociale organisme (zie voetnoot-9 voor het begrip zelf-similariteit).

² De **sociologische hoofdwet** luidt: het individuele welzijn van mensen, als onderdeel van een sociaal systeem ('organisme'), is groter wanneer het individu (meer) vrij is van de belangen van deze organisatie en de ruimte krijgt om zijn toekomstige behoeften en persoonlijke mogelijkheden te ontwikkelen.

³ Het **solidaire natuurrecht** valt uiteen in universeel natuurrecht en solidariteitsprincipe welke als volgt luiden. De inherente waardigheid van alle leden van de menselijke familie en hun gelijke en onvervreembare rechten vormen de basis voor vrijheid, rechtvaardigheid en vrede in de wereld. Deze rechten zijn gebaseerd op universele principes die voortkomen uit de natuur van de mens, in plaats van door mensen opgestelde regels. Volgens het solidariteitsprincipe (wederkerigheidsprincipe) is het individuele welzijn van mensen groter wanneer ze zich realiseren dat het verdedigen of aanmoedigen van de rechten en plichten van anderen uiteindelijk in hun eigen belang is.

⁴ De **sociale basiswet** luidt: het welzijn van een groep mensen die samenwerken is groter naarmate het individu minder aanspraak maakt op de uitkomst van zijn eigen prestaties en bereid is zijn puur eigenbelang deels los te laten ten behoeve van de hele groep.

verwezenlijken. Dit **welzijn** – ‘a best-fit for common purpose’⁵ – ontstaat vanuit het principe van diaductie⁶ en gaat daarmee verder dan enkel integratie of synthese⁷. De organische harmonie tussen de drie gebieden is essentieel voor het creëren van een gezond samenleven en samenwerken, vergelijkbaar met een gezond lichaam dat als ‘ge-heel’ in balans verkeert⁸. Wanneer één van de gebieden eenzijdig de overhand neemt wordt het sociaal organisme ‘ziek’ (lees: sociaal ongezond). Kortom, ‘1+1+1 = 4’, wil-waarde-waardigheid leidt tot welzijn!

De sociale driegeleding is niet alleen op maatschappelijk niveau waarneembaar, maar ook op bedrijfsorganisatie, geldsysteem (‘koop-, schenk-, leengeld’) en menselijk niveau (‘hoofd-zintuig, organen-stofwisseling, hart-ritme’), alle 'subsystemen' binnen het sociaal-maatschappelijke systeem. Er is sprake van zelf-similariteit (‘self-similarity’)⁹ tussen het maatschappijsysteem en de mens, bedrijven, het geldsysteem, en/of nog verder daarbinnen. Ter illustratie, de volgende voorbeelden van de driegeleding in de praktijk:

1. **Economie:** Kleine bedrijven die elkaar eerst proberen te overtreffen, verspillen middelen en relaties. Door samen te werken en hun krachten te bundelen, ontstaat gezamenlijke toegevoegde waarde en economisch succes, waarbij samenwerking en waarde centraal staan, en ze voornamelijk koopgeld als middel gebruiken.
2. **Cultuur:** Een ondernemer laat zijn bedrijf floreren door ruimte te geven aan creativiteit en innovatie. In plaats van te micromanagen, creëert hij een omgeving waarin medewerkers zich vrij kunnen ontplooiën en ideeën kunnen aandragen om de toekomst mede vorm te geven. Via schenkgeld laat hij een andere organisatie vrij hun cultuurproject uitvoeren.

⁵ **Commons**-gebaseerde initiatieven zijn samenwerkingsverbanden waarin mensen gezamenlijk gedeelde goederen beheren en gebruiken, met nadruk op gemeenschapswaarden. Ze richten zich op samenwerking, gedeeld eigendom en best-passende oplossingen voor het geheel, in plaats van winstmaximalisatie of kostenminimalisatie. Ze opereren vanuit **horizontale zelfsturing** in plaats van **verticale aansturing** (‘Cathedral vs. Bazaar’): voor een **best-fit co-creatie**.

⁶ **Diaductie** (Grieks: dia- tussen meerderen, Latijn: ducere - leiden) is het proces van het ontstaan (‘uitleiden’) van een overkoepelende kracht tussen verschillende lagen of deelelementen van een geheel. Deze komt organisch samen en articuleert vanuit de tussenruimte tot gezamenlijk welzijn, wat kan worden gezien als een ‘**sociale kracht**’ (vergelijk: als er energie nodig is om iets te verplaatsen, komt er een kracht uit tevoorschijn).

⁷ Vergelijk de Hegeliaanse dialectiek en synthese, de Goetheaanse polariteiten en ‘Steigerung’, en de Aristotelische middenweg en integratieve deugd — typische filosofische concepten van **tweeledigheid** — en hoe de sociale driegeleding daar voorbijgaat.

⁸ ‘Een sociaal leven werkt enkel gezondmakend wanneer in de spiegel van de menselijke ziel de ‘ge-hele’ gemeenschap verschijnt, en in de gemeenschap de kracht van elk individu leeft’ luidt het **sociale grondprincipe** van Rudolf Steiner. Dit laat zien dat wanneer de ene persoon bereid is zichzelf even geheel te verliezen in de ander, en vice versa, er een sociale kracht ontstaat die niet alleen de betrokkenen overstijgt, maar die ook ruimte biedt voor een creatieve en opbouwende interactie, waarin nieuwe mogelijkheden en vormen van samenwerking kunnen ontstaan. Dit creëert een dynamiek waarin elk individu niet langer louter zichzelf is, maar waar de verbondenheid in het ‘samen-zijn’ nieuwe perspectieven en gedragen inzichten voortbrengt vanuit de tussenruimte. Dit interactieve ‘samen-spel’ wordt ook wel het **sociale oerfenomeen** genoemd.

⁹ **Zelf-similariteit** of zelfgelijkheid: Een eigenschap van een object of systeem waarbij het geheel dezelfde structuur of vorm heeft als één of meerdere van zijn delen. Dit concept wordt ook gebruikt in disciplines zoals biologie en wiskunde. Bijvoorbeeld: de vertakkingen van een boom die de vorm van de hele boom herhalen; de structuur van het oor waarbij de drie delen (uitwendige oor, middenoor, binnenoer) gelijkvormig zijn met de mens als drieledig wezen; de driehoekige ‘fractaal’ van Sierpiński waarin elke kleinere driehoek de vorm van de grotere herhaalt; de pentagramstructuur die ontstaat door diagonalen in een vijfhoek, die dezelfde vorm als de hele vijfhoek vertonen, waarbij de verhoudingen de ‘gouden verhouding’ (ϕ) volgen, zoals bij vele andere fractalen in de natuur.

3. **Recht:** In een organisatie verloopt de besluitvorming stroef door onduidelijke machtsverhoudingen. Pas wanneer men een helder kader van gelijkwaardigheid en transparantie invoert, verbetert het gezamenlijk functioneren. Via heldere afspraken wordt leengeld ingezet tussen de organisatieonderdelen.

De sociale driegeleding¹⁰ wil de wereld niet verbeteren door een nieuwe, ‘betere’ ideologie in de plaats van de oude te stellen. Zij wil de mens een basis bieden om, overeenkomstig diens streven naar vrijheid, gelijkheid en broederschap, maatschappelijke structuren zó te vormen dat het best mogelijke toekomstige ideaal – voor mens én omgeving – bereikt kan worden¹¹. Zij wil geen *waarheid* verkondigen, maar mensen in staat stellen, vanuit hun individuele vrijheid en binnen een gelijkwaardig kader, hun best passende waarde voor het geheel zelf te vinden. Deze gebalanceerde driegeleding van *wil*, *waardigheid* en *waarde* leidt dan ‘automatisch’ tot *welzijn* voor het sociale systeem binnen sociaal-fysiek haalbare grenzen: een gezond spel van vrij, gelijk en samen, binnen bereik.

Odesys maakt de sociaal driegelede principes werkzaam in haar ontwerpmethodologie en de bijbehorende Preferendus ‘glass-box’ modellering. Odesys breidt de sociale driegeleding uit door subject-vrijheid en object-vrijheidsgraden concreet te integreren binnen een besluit- en ontwerpruimte met ‘gelijkvormende’ condities. Hierbij streeft ze naar een optimale gezamenlijke waarde (naar ‘naastenliefde’), voortkomend uit individuele voorkeuren en belangen (vanuit ‘voorliefde’), binnen een gelijkwaardig kader (gedragen door het ‘solidariteitsprincipe’). Dit vormt een oprechte en inclusieve basis voor gezonde besluitvorming¹². Pas wanneer niemand buitenspel staat en iedereen de bal binnen de lijnen én in zijn vrije tussenruimte speelt, kan het team optimaal scoren: een spel van *vrij*, *gelijk* en *samen*!

Odesys bereikt een haalbare oplossing die alle belanghebbenden als groep maximaal tevreden stelt. Dit is geen compromis, maar een ‘best-fit for common purpose’ synthese — een kwestie van sociaal-fysiek passen en meten. De mensgerichte ontwerpaanpak die Odesys hanteert, maakt een stap vooruit ten opzichte van pseudo-democratische principes zoals ‘de meeste stemmen gelden’ of ‘niemand achterlaten’¹³, en omarmt de sociaal-driegelede principes van vrijheid (‘wil’),

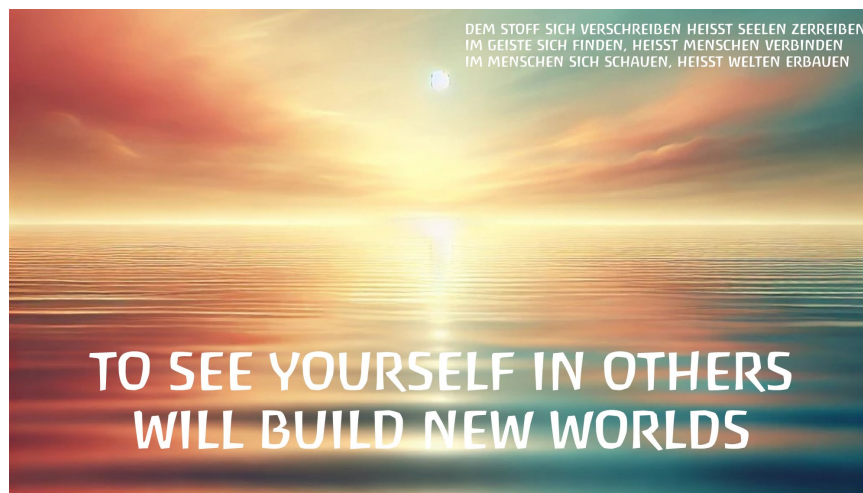
¹⁰ Merk hier het volgende verschil op: **SDG** = Sociale DrieGeleding <> **SDGs** = Social Development Goals. De SDGs missen gelijkwaardigheid en individuele vrijheid, doordat ze gebaseerd zijn op besloten normatieve ‘goal-setting’ vanuit een ideologie. Daarentegen streeft de open SDG ‘objective-designing’ naar een ‘ideaal’ dat recht doet aan vrijheid, gelijkwaardigheid en broederschap. Dit verschil maakt duidelijk dat de SDGs eenzijdig kunnen leiden tot het principe van ‘het doel heiligt de middelen’ en ‘gelijke monniken, gelijke kappen’, waarbij menswaardigheid en vrijheid van denken, spreken en handelen onvoldoende in balans zijn. De individuele vrijheid wordt tot norm gesteld en die norm heiligt de middelen.

¹¹ Merk op dat deze driegeleding van **vrijheid, gelijkheid en broederschap** ook verankerd is in artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) van de Verenigde Naties: “Alle mensen worden vrij en **gelijk** in **waardigheid** en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten en behoren zich jegens elkander in een geest van **broederschap** te gedragen.” Het weten is er — nu nog het handelen ernaar!

¹² “**Liefde** staat ‘hoger’ dan mening, opinie of individuele voorkeur. Vanuit naastenliefde kunnen de meest uiteenlopende standpunten worden **overbrugd** en samengebracht. “Dit is een van de belangrijkste opgaven voor de mensheid, vandaag en in de toekomst: dat we leren samenleven en elkaar werkelijk begrijpen. Zonder deze menselijke broederschap blijft al het spreken over inclusieve ontwikkeling leeg en betekenisloos”, aldus Rudolf Steiner.

¹³ Het democratische ‘**de meeste stemmen gelden**’ principe is een vorm van besluitafdwinging die per definitie verliezers achterlaat. Het **consentprincipe** van ‘niemand achterlaten’ of het **gelijkstellen** van ieders **dissatisfactie** (de ‘min-max’-benadering) kan leiden tot suboptimale compromissen of zelfs impasses.

gelijkheid ('waardigheid') en broederschap ('waarde') in een pure, directe vorm van open-diacratische¹⁴ besluitvorming. Alternatieven groeien van binnenuit, in interactie tussen betrokkenen. Zo ontstaat een gezamenlijke ontwerp- en besluitruimte, een *window of opportunity*, waarin via de logica van *tot-vredenheid*¹⁵ — niet door consensus, maar door het constructief omgaan met verschillen — een gezamenlijk ideaal binnen bereik komt. Gezamenlijke besluitvorming is een spel van elkaar, met elkaar en voor elkaar¹⁶. Zo worden *solide en gezonde plannen samen gesmeed*: een best-fit besluit dat de belangen van alle betrokkenen associeert vanuit een gelijkwaardig vertrekpunt, binnen *de vrije ruimte* en gericht op het geheel. Het is een kwestie van open systeemontwerp: beslis(t)kunst. Een probleem is pas écht opgelost als je er samen van verlost of bevrijd¹⁷ bent en je gezond, en tevreden verder kunt: een *tot vrede* gekomen creatief conflict. Odesys, een gewetenschap van de vrijheid!



¹⁴ **Diacratie** (Grieks: dia- tussen meerderen, kratein - besturen) is het systeem waarbij de macht of invloed horizontaal wordt verdeeld tussen verschillende lagen of deelelementen van een geheel, zonder centraal gezag, zodat elk element zijn eigen autonomie behoudt en samenwerkt om een gemeenschappelijk doel te bereiken.

¹⁵ **Tot-vredenheid** wordt hier gebruikt in de oorspronkelijke betekenis van "tot vrede komen": tevreden zijn door het bereiken van harmonie en voldoening, vergelijkbaar met het Engelse **satisfaction** in de letterlijke zin van satisfactio — "genoegdoening," oftewel in vrede en voldoende balans zijn met het resultaat. Het economische marktwerkingsconcept *cattalactis* — "ruilen, tot een overeenkomst komen en verzoenen", sluit hierop aan.

¹⁶ Vergelijk hier het zogenaamde **mutual aid**-principe of de '**van-ik-naar wij**'-beweging of het principe van '**for the greater good**' or **better whole**'. Of vergelijk vanuit de kunsten: de uitspraak uit één van Rudolf Steiner's mysteriedrama's: "... **die Menschen füreinander sein, und nicht einer durch den anderen....wenn jeder in sich selber ruht, und jeder jedem gibt, was keiner fordern will...**", of de bekende uitspraak van Friedrich Schiller uit zijn gedicht Ode aan de Vreugde "... **Alle Menschen werden Brüder...**", welke later door Ludwig van Beethoven in zijn 9e symfonie werd verwerkt.

¹⁷ Vergelijk hier het Duitse '**befreien**' en het Engelse '**to free** or **to liberate**'.